

An Pas Eorpach um Dhaonlathas

Coiste Eacnamaíoch agus
Sóisialta na hEorpa

An Pas Eorpach um Dhaonlathas

Do Threoir maidir le Saoránacht Ghníomhach san Aontas Eorpach

Fáilte go dtí an tAontas Eorpach (AE), an chéad daonlathas trasnáisiúnta agus rannpháirteach ar domhan. Mar shaoránach den Aontas Eorpach, tá an ceart bunreachtúil agat tionchar a bheith agat ar na rialacha a bhfuil feidhm acu ar 450 milliún duine nach mór thar limistéar ina bhfuil níos mó ná 4 milliún km² in 27 mBallstát. B'fhéidir go ndéarfaidh tú leat féin: nach iontach sin ach conas go díreach is féidir liom a chinntiú go gcloisfear mé i ndáiríre? Tugtar freagra na ceiste sin san fhoilseachán seo de chuid Choiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa (CESE). Seo é do threoir maidir le saoránacht ghníomhach san Aontas Eorpach.

Ó thús deireadh an téacs, tabharfar cúnaimh agus treoir duit chun go gcloisfear do ghuth ach roinnt ceisteanna bunúsacha a chur ar dtús. An ábhar fíor-Eorpach é ar mhaith leat aghaidh a thabhairt air – nó an mbeadh sé inmholta tosú ag an leibhéal áitiúil seachas ag an leibhéal Eorpach? Agus más ar an leibhéal Eorpach a dhíreoidh tú an smaoineamh atá agat, cad é an bealach is fiúntaí agus is rathúla chun é sin a dhéanamh? D'fhéadfadh sé gur

leor ríomhphost a sheoladh chuig Feisire de Pharlaimint na hEorpa – nó b'fhéidir gur cheart duit achainí a dhéanamh go díreach chuig Parlaimint na hEorpa? Cén fáth nach dtéann tú isteach in eagraíocht

na sochaí sibhialta nó i bpáirtí polaitiúil fiú agus seasamh i dtoghchán tú féin? Nó céard faoi Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a eagrú agus tacú leis chun an clár oibre don reachtaíocht a leagan síos?

Is é Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa a fhoilsíonn an Pas Eorpach seo um Dhaonlathas, a ndearna Bruno Kaufmann taighde air agus a scríobh é, agus tá sé ar fáil in 23 cinn de theangacha oifigiúla an Aontais. Tá an treoirleabhar seo ceaptha

cabhrú leat maidir leis an tráthchlár (cén uair ba cheart duit a bheith gníomhach?), an fhoireann (cé na daoine ar cheart duit dul i bpáirt leo?) agus na huirlisí (cad iad na hionstraimí rannpháirtíochta atá ar fáil ar cheart duit iad a úsáid?) i dtaca leis an tsaoránacht ghníomhach agus an daonlathas rannpháirtíochta san Aontas Eorpach.

Is é do ghuth féin é! Is í d'Eorpa féin í! Is é do phas do dhaonlathas na hEorpa agus do shaoránacht ghníomhach é!

5

TREOIR MHEARTHOSAITHE

ar shaoránacht ghníomhach Eorpach

8

TREORAÍ

do chumhacht na ndaoine áitiúla, réigiúnacha, náisiúnta agus trasnáisiúnta

10

MO CHEAD CAINTE SAN EORAIP

Fáilte chuig ardán mór pholaitíocht na hEorpa

12

AN CHAOI LEIS AN RUD A DHÉANAMH MAR IS CEART

Do smaoineamh, do cheist, do nóiméad, d'fhoireann agus d'uirlis

14

SAINCHEISTEANNA EORPACHA

ón talmhaíocht go dtí an taighde

16

SRAITH STRAITÉISÍ NA RANPHÁIRTÍOCHTA

Gearán, comhairle, comhairliúcháin, tionscnamh agus bealaí eile

19

TREOIR MAIDIR LE TES

Conas an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a úsáid

31

DROICHEAD TRASNÁISIÚNTA

Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa

33

TUILLEADH TACAÍOCHTA

Tá tacaíocht ar fáil ar fud na háite – ach í a úsáid

Is leis an té thíos **An Pas Eorpach um Dhaonlathas** seo:

.....
(Ainm)

.....
(Sonraí teagmhála)

ar saoránach incháilithe é/í de (cuir tic más infheidhme)

- Bardas
- Ceantar/réigiún/cúige
- (ainm na tíre)
- An tAontas Eorpach**
- (eintiteas polaitiúil eile)
- (eintiteas polaitiúil eile)

Fós in amhras faoi do stádas saoránachta féin? Seiceáil do phas (taistil) nó do chárta aitheantais náisiúnta nó téigh i gcomhairle le hoifigeach faisnéise i do bhaile dúchais. Má theastaíonn tuilleadh cúnaimh uait chun an foilseachán seo a úsáid, déan teagmháil le citizensinitiative@esc.europa.eu.

TREOIR MHEARTHOSAITHE

ar shaoránacht ghníomhach Eorpach

1. Seo iad na príomhchearta atá agat

Le stádas 'saoránach den Aontas Eorpach', tugtar ceithre chineál ceart agus saoirsí polaitiúla:

- an ceart chun gluaiseacht, cónaí agus oibriú faoi shaoirse laistigh de chríoch an Aontais;
- an ceart a bheith cosanta ag údaráis taidhleoireachta aon Bhallstáit agus tú lasmuigh den Aontas;
- an ceart vóta a chaitheamh agus seasamh i dtoghchán ar an leibhéal áitiúil nó ar leibhéal an Aontais in aon Bhallstát;
- an ceart páirt a ghlacadh i bpróiseas reachtach an Aontais, mar shampla trí achainí a dhéanamh chuig Parlaimint na hEorpa nó trí Thionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh (TES) a eagrú nó tacú leis.

2. Beagán den stair

An gcuireann an 1 Samhain 1993 rud ar bith i gcumhne duit? An lá sin, bhain saoránaigh na mBallstát uile stádas dlíthiúil nua amach mar 'shaoránaigh den Aontas Eorpach'. Ar an lá sin, cuireadh 'an tAontas Eorpach' (polaitiúil) in ionad 'an Comhphobal Eorpach' (eacnamaíoch). Ba rud nua é sin ar an leibhéal domhanda nár tharla riamh roimhe sin agus nár tharla ó shin i leith – níl cearta trasnáisiúnta ag aon saoránaigh eile ar fud an domhain a bheith rannpháirteach go gníomhach i múnú na reachtaíochta ar fud na náisiúntát. Ó shin amach, neartaíodh go córasach na cearta foirmiúla a bhaineann le do bharúil a chur in iúl agus is tríd an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh (TES) a tugadh isteach in 2012 ba mhó a rinneadh amhlaidh. Rinneadh an uirlis sin a nuashonrú a thuilleadh in 2020, rud a chruthaigh deiseanna níos fearr fós le go bhféadfá do thuairimí a chur in iúl.

3. Mura saoránach den Aontas Eorpach go fóill thú

Níl ach bealach amháin inar féidir leat a bheith i do shaoránach den Aontas Eorpach. Ní mór duit a bheith i do shaoránach incháilithe de cheann de na Ballstáit a bhfuil 27 gcinn acu ann faoi láthair. Is é sin le rá, níl bealach ar bith eile chun an stádas sin a bhaint amach gan bheith i do shaoránach de cheann de na Ballstáit. Cuireann saoránacht an Aontais leis an tsaoránacht áitiúil, réigiúnach agus náisiúnta – ach ní thagann sí in áit na saoránachta sin riamh. I líon méadaitheach Ballstát, tá tú i dteideal tacú le tionscnamh ó na saoránaigh (TES go háirithe) agus páirt a ghlacadh i dtoghchán nuair a bheid 16 bliana slánaithe agat, ach caithfidh tú fanacht go dtí go mbeidh tú 17 nó 18 mbliana d'aois i stáit eile.

►► *Tuilleadh eolais faoin aois iosta ag a bhfuil saoránaigh i dteideal vóta a chaitheamh i dtoghchán agus/nó tacú le TES i ngach tír: europa.eu/citizens-initiative/data-requirements_ga*

Gníomhachtaigh Saoránacht an Aontais anois!

Bí ar an eolas!

Tá sé de cheart agat a bheith ar an eolas go díreach faoina bhfuil ar siúl san Aontas Eorpach, mar sin is féidir leat faisnéis a iarraidh agus a fháil faoi gach rud atá á dhéanamh ag an Aontas nach mór. Tá ceart dlíthiúil agat freisin rochtain a fháil ar dhoiciméid de chuid institiúidí uile an Aontais Eorpaigh, ceart a chumhdaítear i gCairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh (Airteagal 42) agus sa Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (Airteagal 15).

Freagróidh an tseirbhís Europe Direct do chuid ceisteanna faoin Aontas – i do theanga féin [europa.eu/europedirect, teil.: 00 800 6 7 8 9 10 11 (09.00-18.00 CET i rith na seachtaine)]. Ba cheart duit an chéad fhreagra a fháil laistigh de thrí lá oibre. Áirítear sa tseirbhís seachadadh poist saor in aisce ar fhoilseacháin (áirithe de chuid) an Aontais.

Cloisimis uait!

Ós rud é go bhfuil tionchar mór ag an Aontas Eorpach ar do shaol laethúil, tá sé tábhachtach a thuiscint go bhfuil sé riachtanach de réir an dlí go mbeidh an próiseas cinnteoireachta poiblí san Aontas Eorpach oscailte agus freagrúil. Ar an gcúis sin, tá sé d'oibleagáid ar institiúidí an Aontais go gcoimeádfaidh siad 'agallamh oscailte, trédhearcach, tráthrialta ar siúl' (Airteagal 11.2 den Chonradh ar an Aontas Eorpach (CAE), ar a dtugtar Conradh Liospóin freisin) agus 'd'fhonn comhchuibheas agus trédhearcacht ghníomhaíochtaí an Aontais a áirithiú, rachaidh an Coimisiún Eorpach i mbun comhairliúcháin leathana le páirtithe lena mbaineann' (Airteagal 11.3 CAE).

►► *Is 'pointe rochtana' oifigiúil í an tseirbhís 'Cloisimis uait' do chomhairliúcháin atá ar siúl agus don phlé poiblí a bhaineann le próisis ceaptha beartas Eorpacha. Agus tú cláraithe, is féidir leat liostáil chun fógraí ríomhphoist a fháil agus tabharfar cuireadh duit fiú a bheith rannpháirteach i gcomhairliúcháin fhoirmiúla: ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_ga.*

Deiseanna rannpháirtíochta!

Is daonlathas ionadaíoch nua-aimseartha é an tAontas Eorpach, ina bhfuil ról rialtais chomhpháirtigh ag na saoránaigh go hindíreach (trí na hinstiúidí) agus go díreach (trí uirlisí rannpháirtíochta). Cloíonn cairteacha, conarthaí agus dlíthe bunúsacha an Aontais le hAirteagal 21 de Dhearbhú Uilechoiteann Chearta an Duine, ina leagtar síos go bhfuil sé de cheart ag gach duine páirt a ghlacadh go díreach i rialtas a dtíre, agus den chéad uair i stair na cruinne, tá an cleachtas sin tugtha chuig an leibhéal trasnáisiúnta. Is é sin le rá, tá láncheart agat, agus ba dhíol sásaimh é, dá nglacfa páirt ghníomhach i bpróiseas ceaptha beartas an Aontais, mar shampla trí dhul isteach i bpáirtí polaitiúil a bhfuil ionadaíocht aige i bParlaimint na hEorpa [<https://www.europarl.europa.eu/portal/ga>], trí achainí a dhéanamh ar PE [<https://www.europarl.europa.eu/petitions/ga/home>] nó trí pháirt a ghlacadh i gComhphlé Oifigiúil leis na Saoránaigh [https://ec.europa.eu/info/events/citizens-dialogues_ga]. Is é an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh [europa.eu/citizens-initiative/home_ga] an uirlis is cumhachtaí don daonlathas rannpháirtíochta san Aontas Eorpach, rud a ligeann duit clár oibre an Aontais Eorpaigh a shocrú.

TREORAÍ

do chumhacht na ndaoine áitiúla,
réigiúnacha, náisiúnta agus trasnáisiúnta

Dia duit, a shárshaoránaigh!

Níl an saol seo greanta i gcloch! Is fútsa, faoi do chairde agus fúinn uile atá sé ár nguth a chur in iúl – agus do bhaile, do chúige, do thí, an Eoraip agus an domhan a fheabhsú. Seo linn!

M'áit féin: leibhéal an bhardais

Is dócha gurb é do bhaile dúchais an áit is tábhachtaí maidir le saoránacht ghníomhach agus daonlathas rannpháirtíochta. Cé go mb'fhéidir gurb é do bhardas an t-údarás stáit is ísle, is anseo a dhéantar cinntí maidir le ceisteanna tábhachtacha amhail bainistiú dramhaíola, bonneagar áitiúil agus uaireanta fiú seirbhísí bunoidreachais agus leasa shóisialaigh. Anuas air sin, tá an leibhéal áitiúil fite fuaite ina chéile le leibhéil reachtaíochta ar an leibhéal náisiúnta agus ar an leibhéal Eorpach – agus tá ról lárnach aige maidir le rialacha agus dlíthe éagsúla a chur chun feidhme.

Tá beagnach 100 000 daonlathas áitiúil ar fud an Aontais Eorpaigh, agus is iadsan a bhí freagrach as sciar ollmhór de bhailiú foriomlán cánach agus as cineálacha éagsúla ceart rannpháirtíochta a chur i bhfeidhm ar a saoránaigh féin, lena n-áirítear cainéil indíreacha (trí pháirtithe polaitiúla agus parlaimintí áitiúla) agus cainéil dhíreacha (trí thionscnaimh agus reifrinn).

▶▶ *Seiceáil le hoifigeach faisnéise i d'údarás áitiúil maidir le cén tionchar is fearr is féidir a bheith agat, agus cén chaoi agus cén uair is fearr is féidir leat é a dhéanamh.*

Mo réigiún: an leibhéal cúige

Idir leibhéal an bhardais agus an leibhéal náisiúnta, tá leibhéal amháin nó níos mó de struchtúir rialachais réigiúnacha ann (in 25 Bhallstát ar a laghad as na 27 mBallstát). Faoi láthair, tá thart ar 1 500 daonlathas réigiúnach den sórt sin ar fud an Aontais. I roinnt Ballstát cónasctha, tá ceannasacht nach beag ag na cúigí, lena n-áirítear bunreachtanna dá gcuid féin, cumhachtaí forleathana reachtacha agus ioncaim chuimsitheacha cánach – agus i mBallstáit eile an Aontais, ról riaracháin (neamhthofa) den chuid is mó a chomhlíonann na cúigí/réigiúin.

Ag brath ar stádas do chúige/réigiúin, d'fhéadfá leas a bhaint, a bheag nó a mhór, as cearta an forleathana maidir le rannpháirtíocht pholaitiúil, lena n-áirítear bealaí indíreacha (trí pháirtithe polaitiúla agus parlaimintí áitiúla) agus bealaí díreacha (tionscnaimh agus reifrinn).

▶ *Is é Coiste Eorpach na Réigiún [cor.europa.eu] Tionól an Aontais Eorpaigh d'Ionadaithe Réigiúnacha agus Áitiúla.*

Mo thír féin: an leibhéal náisiúnta

Is iad na Ballstáit an leibhéal rialachais is tábhachtaí laistigh den Aontas Eorpach, i dtaca le cumhachtaí polaitiúla agus dlíthiúla agus rialú na gcistí poiblí. Ar an gcúis sin, tá do shaoránacht i mBallstát amháin (nó i roinnt Ballstát i gcásanna áirithe) ríthábhachtach chun gur féidir leat do thuairimí a chur in iúl agus tionchar a bheith agat ar phróiseas cinnteoireachta an phobail.

Tá éagsúlacht mhór idir na 27 mBallstát maidir le cearta rannpháirtíochta polaitiúla a bheith ar fáil ar an leibhéal náisiúnta. Cé go bhfuil cearta toghcháin ag gach tír, tugann thart ar dhá thrian de na tíortha cead do shaoránaigh a dtograí féin a dhéanamh freisin trí achainíocha agus tionscnaimh – agus cead cainte a bheith acu faoi shaincheisteanna substainteacha trí phróiseas an reifrinn.

▶ *Chun forléargas agus sonraí a fháil faoi dheiseanna rannpháirtíochta ar an leibhéal náisiúnta, tabhair cuairt ar an 'Direct Democracy Navigator' [direct-democracy-navigator.org] nó seiceáil le seirbhísí faisnéise do pharlaiminte náisiúnta.*

M'Eoraip féin: an leibhéal trasnáisiúnta

Is é an tAontas Eorpach an chéad daonlathas trasnáisiúnta ar domhan. Mar shaoránach den Aontas Eorpach, tá réimse leathan deiseanna agat chun do thuairimí a chur in iúl, trí vótáil agus/nó trí sheasamh mar iarrthóir do Pharlaimint na hEorpa [europarl.europa.eu], nó is féidir leat cead cainte níos díri a bheith agat ach achainí a sheoladh isteach (atá dírithe ar an bParlaimint) [petiport.europarl.europa.eu] nó Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a sheoladh (atá dírithe ar an gCoimisiún) [ec.europa.eu/citizens-initiative]. Agus ní hé sin é! Tá tuilleadh eolais faoi uirlisí eile atá ar fáil sa chéad rannán eile 'Mo chhead cainte san Eoraip'.

MO CHEAD CAINTE SAN EORAIP

Fáilte chuig ardán mór pholaitíocht na hEorpa

Is tábhachtaí anois ná riamh an rialachas Eorpach. Is mór an tionchar a bhíonn ag na cinní sin ar leibhéal an Aontais ar ár saol laethúil ar an leibhéal áitiúil, réigiúnach agus náisiúnta. Aontaímid le chéile san Aontas maidir le hábhair amhail comhaontuithe saorthrádála le tíortha eile, conas ár n-acmhainní muirí a chaomhnú agus na rialacha ba cheart a chur i bhfeidhm chun iomaíocht eacnamaíoch atá saor agus cóir a áirithiú.

Ós rud é gur daonlathas ionadaíoch nua-aimseartha é an tAontas Eorpach a bhfuil córas cumhachtaí comhroinnte agus institiúidí speisialaithe aige, ní furasta i gcónaí do shaoránaigh aonair den Aontas an próiseas déanta beartas a shainaitheint, a mheasúnú agus tionchar a imirt air ag an nóiméad ceart agus leis an uirlis is éifeachtúla.

Bímis ar an eolas, mar sin, faoi na bealaí éagsúla inar féidir linn, mar shaoránaigh, institiúidí éagsúla a roghnú agus cúraimí a chur orthu agus a bheith inár bpáirtithe leasmhara maidir le cinnteoireacht ar fud an Aontais:

1. Toghaimid ár bparlaimintí go rialta inár bpríomhchathracha náisiúnta agus san Aontas Eorpach. Tá deis anseo agat a bheith i d'iarrthóir tú féin agus seasamh sa toghchán.
- Tá **toghchán na parlaiminte náisiúnta** ríthábhachtach do phróiseas cinnteoireachta an Aontais toisc go mbíonn tionchar aici ar chomhdhéanamh an rialtais náisiúnta (agus i gcuid mhaith cásanna ar an gCeann Stáit freisin). Tá an rialtas náisiúnta féin ina chuid den **Chomhairle Eorpach agus de Chomhairle an Aontais Eorpaigh**, dhá cheann de sheacht n-institiúid an Aontais. Mar sin féin, tá cead cainte ag an bparlaimint náisiúnta freisin maidir le próiseas reachtach an Aontais.

• Is é **toghadh Pharlaimint na hEorpa** (PE) an bealach is díri chun tionchar a bheith ag saoránaigh ar leibhéal an Aontais. Le blianta beaga anuas, tá méadú mór tagtha ar chumhachtaí Thionól na 705 Fheisire – agus ar roinnt bealaí, tá siad ar chomhchéim anois le cumhachtaí Chomhairle an Aontais Eorpaigh (atá comhdhéanta de rialtais na mBallstát).

2. Bíonn iarmhairtí indíreacha freisin ag toghcháin dhíreacha na bparlaimintí náisiúnta agus na bparlaimintí Eorpacha: mar shampla, tá ról lárnach ag na rialtais náisiúnta agus ag Parlaimint na hEorpa sa **Choimisiún Eorpach**. Is é seo comhlacht feidhmiúcháin an Aontais Eorpaigh, atá freagrach as reachtaíocht a mholadh, cinntí a chur chun feidhme agus gnó laethúil a bhainistiú. Múnlaítear comhdhéanamh institiúidí eile an Aontais fiú, lena n-áirítear na Cúirteanna Eorpacha, oifig an Ombudsman Eorpaigh agus na coistí comhairleacha, Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa (CESE) agus Coiste Eorpach na Réigiún, leis na cinntí a dhéanann muintir na hEorpa i dtoghcháin.

3. Tá níos mó i gceist leis an Aontas Eorpach ná córas **rialtais ionadaíoch; is daonlathas ionadaíoch** nua-aimseartha é atá bunaithe ar rannpháirtíocht laethúil shaoránaigh an Aontais. Tá tionchar ag an bprionsabal sin, atá cumhdaithe sa Chonradh

ar an Aontas Eorpach (CAE), ar fheidhmiú an Aontais Eorpaigh. I mbeagán focal, ní hé gur ar laethanta na dtoghchán amháin a bhíonn deis ag saoránaigh na hEorpa tionchar a bheith acu ar pholaitíocht na hEorpa – bíonn cead cainte acu gach lá! Ar an ábhar sin, tá bosca uirlisí cuimsitheacha bunaithe ag an Aontas Eorpach d'ionstraimí rannpháirtíochta, ionstraimí a nascann saoránaigh, institiúidí, próisis déanta beartais agus cinntí.

4. Cé go bhfuil sé de cheart agat páirt a ghlacadh i ngnóthaí an Aontais ar bhonn laethúil, ní bheidh an t-am, fios ár ngnó na acmhainní ag an gcuid is mó againn é sin a dhéanamh. Tá sé an-tábhachtach, dá bhrí sin, an nóiméad is fearr, na comhpháirtithe is fearr agus an uirlis is fearr a roghnú go cúramach chun do thuairim a chur in iúl ar bhealach éifeachtúil agus inbhuanaithe. Chun an méid sin a dhéanamh, b'fhéidir gurb mhaith leat rogha a dhéanamh idir ról níos buaine a bheith agat ar an ardán sin (mar shampla mar oifigeach tofa, mar fhostaí nó mar ionadaí thar ceann na sochaí sibhialta) nó rannpháirtíocht aonuaire atá dírithe ar shaincheist – agus in 99 gcás as 100, más b'fhéidir gurb é sin an t-aon bhealach amháin chun do ról mar shaoránach gníomhach an Aontais a réiteach le gach ról eile atá agat sa saol poiblí, príobháideach agus gairmiúil.

AN CHAOI LEIS AN RUD A DHÉANAMH MAR IS CEART

Do smaoineamh, do cheist, do nóiméad, d'fhoireann agus d'uirlis

Abair go bhfuil smaoineamh iontach agat. Anois tá sé in am do na chéad cheisteanna agus freagraí atá agat!

A Shaoránaigh den Aontas, is fúibhse atá sé anois! B'fhéidir go bhfuil an-smaoineamh agat maidir leis an Eoraip a athrú – nó b'fhéidir nach bhfuil agat ach fadhb bheag maidir le gnó a chur ar bun trasna na teorann. B'fhéidir gur mhaith leat mórfheachtas a sheoladh i gcoinne dlí Eorpach atá ann cheana – nó fiú gearán a dhéanamh faoi oifigeach de chuid an Aontais. Tá 101 chúis le bheith i do shaoránach gníomhach de chuid an Aontais, ach tá roinnt príomhcheisteanna ar gá duit do mhachnamh a dhéanamh orthu sula dtosaíonn tú:

Do cheist: an saincheist Eorpach í?

Bíonn an tAontas Eorpach ag plé le neart ábhar; an iomarca ábhar dar le daoine áirithe agus easpa ábhar dar le daoine eile. Amach ón bplé tábhachtach sin áfach, tá liosta soiléir de shaincheisteanna beartais ag an Aontas Eorpach (bunaithe ar a chonarthaí agus comhaontaithe ag na Ballstáit uile) a mbíonn sé ag plé leo, bíodh sin mar inniúlachtaí eisiacha, inniúlachtaí roinnte nó inniúlachtaí tacaíochta. Mar sin, nuair is mian leat aghaidh a thabhairt ar cheist de chineál ar bith, seiceáil ar dtús an coincheap/ceist ar an leibhéal Eorpach atá ann. D'fhéadfadh sé gur saincheist í a bhféadfaí déileáil léi ar bhealach níos éifeachtúla ar an leibhéal áitiúil, réigiúnach nó náisiúnta ina ionad sin.

Do dheis: cén uair is fearr le dul i mbun gnímh?

Tá an t-uainiú ríthábhachtach maidir le do thuairim a chur in iúl go rathúil. Féadfaidh tú teacht ar an láthair ró-luath agus ní thabharfar faoi deara thú – nó b'fhéidir go mbeidh tú i bhfad ródhéanach agus go mbeidh na cinní déanta cheana féin. Idir an dá thréimhse sin, áfach, bíonn deiseanna móra ann a bheith gníomhach. Mar shampla, más mian leat smaoineamh sách nua a sheoladh, beidh neart foighne agus acmhainní i gceist chun aird agus freagra a fháil, ach tá saoirse ar leith agat chun an t-am ceart a roghnú le dul i mbun gnímh. Mar sin féin, más mian leat tionchar a bheith agat ar phlé poiblí atá ar siúl ar leibhéal an Aontais maidir le ceist áirithe, ní mór duit a sheiceáil cén cheim atá bainte amach ag an díospóireacht sa phróiseas

(reachtach). Is suíomh gréasáin an-úsáideach é EUR-LEX [<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=ga>] chuige sin. Má thapaíonn tú do dheis, bíonn impleachtaí aige sin freisin ar an gcineál comhpháirtithe a bheidh uait agus ar an ionstraim rannpháirtíochta a roghnóidh tú.

D'fhoireann: an bhfuil gníomhaíocht chomhchoiteann romhat?

Chun aghaidh a thabhairt ar shaincheist Eorpach ar an leibhéal Eorpach, beidh gá le comhpháirtíocht láidir le saoránaigh eile agus/nó le heagraíochtaí na sochaí sibhialta i bhformhór na gcásanna. Is é an chúis shimplí atá leis sin go gcaithfidh tú tábhacht na saincheiste a chur ina luí ar a lán daoine eile ar dtús (saoránaigh eile den Aontas, ach daoine i gcomhlachtaí tofa agus in institiúidí an Aontais freisin) sular féidir leat tionchar a bheith agat. Mar sin féin, uaireanta is féidir le gníomhaíocht aonair atá láidir agus tiomanta difear a dhéanamh: is amhlaidh atá go háirithe más rud é gur fhulaing tú de dheasca drochriaracháin, má fheiceann tú go bhfuil do chearta á sárú nó más féidir leat díreach ábhar imní a chur in iúl don phobal i gcoitinne. Os a choinne sin, d'fhéadfadh sé gur dea-smaoineamh a bheadh ann teagmháil a dhéanamh leis an méid daoine agus is féidir i bhfad agus i gcéin ós rud é go bhfreastalóidh institiúidí an Aontais ar do shaincheist/ togra/smaoineamh le tuilleadh suime agus go n-urramóidh siad níos mó í má tá foireann fhíor-Eorpach de shaoránaigh ghníomhacha taobh thiar di. I gcás an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh, mar shampla, tá ceanglas ann fiú go mbeadh seachtar saoránach ar a laghad den Aontas ar d'fhoireann, agus an seachtar sin as seacht mBallstát éagsúla ar a laghad.

D'uirlis: cén cineál rannpháirtíochta?

Chun go n-éireoidh leat, tá sé rithábachtach an ionstraim rannpháirtíochta is fearr atá ar fáil a roghnú le haghaidh do cheiste. Tá formhór na n-uirlisí ceaptha sa chaoi go mbeidh roinnt saoránach le chéile dá láimhseáil (nó fiú eagraíochtaí na sochaí sibhialta) ach is féidir le saoránaigh aonair úsáid a bhaint astu freisin, amhail gearán a sheoladh chuig an Ombudsman, aghaidh a thabhairt ar shaincheist trasteorann le SOLVIT, an gréasán ar líne um fhadhbanna a réiteach nó achainí a dhéanamh chuig Parlaimint na hEorpa. Mar sin féin, éilíonn ionstraimí rannpháirtíochta eile gníomhaíocht chomhchoiteann ón tús – amhail an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh. Is fusa an scéal i bhformhór na gcásanna toisc gur féidir tionscadail rannpháirtíochta ar leibhéal an Aontais a bhainistiú ar líne – mar sin féin, cé gur féidir leat do thuairim a chur in iúl gan stampaí a cheannach, tá gach seans go mbeidh ort taisteal uair éigin, b'fhéidir chun na Bruiséile d'fhonn bualadh le hionadaí institiúideach nó chuig sráidbhaile trasna na teorann ina bhfuil comhpháirtithe tacaíochta agat.

Tógann sé tamall na ceisteanna sin a mheas agus na freagraí a roghnú go cúramach. Mar sin féin, toisc go bhfuil tú ar tí athrú a dhéanamh ar an Aontas Eorpach – pobal polaitiúil trasnáisiúnta ina bhfuil 450 milliún duine – beidh cáilíocht do chéimeanna ullmhúcháin rithábachtach chun go n-éireoidh leat. Mar sin, tabhair aire – agus bí gníomhach!

SAINCHEISTEANNA EORPACHA

ón talmhaíocht go dtí an taighde

Tá saincheisteanna Eorpacha tábhachtach lena n-áirítear ar an leibhéal áitiúil, ar an leibhéal réigiúnach agus ar an leibhéal náisiúnta

Tá an méid a tharlaíonn san Aontas Eorpach ríthábhachtach do gach saoránach Eorpach – ar gach leibhéal. Agus chun go gcloisfead do thuairimí, tá sé ríthábhachtach go dtuigfeá cé a chinneann na saincheisteanna Eorpacha éagsúla.

De réir an Chonartha ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (Teideal 1), tá trí chineál inniúlachtaí éagsúla ag an Aontas: inniúlacht eisiach (is é an tAontas amháin a dhéanann na cinntí), inniúlacht roinnte (is é an tAontas Eorpach in éineacht leis na Ballstáit a dhéanann na cinntí), agus inniúlacht thacúil (tacaíonn an tAontas leis na Ballstáit).

Bunaithe ar na cumhachtaí sin, déantar beartais a mhúnlú trí ghníomhartha, rialacháin, treoracha, reachtaíocht nó cinntí institiúideacha fiú a chur chun feidhme gan aon tionchar foirmiúil a bheith acu ar an reachtaíocht. Thairis sin, tá cinntí déanta ag an bParlaimint, ag na Cúirteanna, ag comhlachtaí comhairleacha, amhail Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa (CESE) agus ag Coiste Eorpach na Réigiún, lena mbaineann cinn feadhna éagsúla, tionchair agus iarmhairtí – go háirithe do leibhéil eile rialachais.

Saincheisteanna/inniúlachtaí eisiacha an Aontais

- aontas custaim;
- na rialacha iomaíochta is gá a bhunú d'oibriú an mhargaidh inmheánaigh;
- acmhainní bitheolaíoch na mara a chaomnú faoin gcomhbheartas iascaigh;
- comhbheartas tráchtála;
- comhaontú idirnáisiúnta a thabhairt i gcrích nuair a fhoráiltear dó sin i ngníomh reachtach;
- beartas airgeadaíochta do na 19 mBallstát a bhfuil an euro mar airgeadra acu faoi láthair.

Saincheisteanna/inniúlachtaí roinnte an Aontais

- margadh inmheánach;
- beartas sóisialta;
- comhtháthú eacnamaíoch, sóisialta agus críochach;
- talmhaíocht agus iascach, amach ó acmhainní bitheolaíocha na mara a chaomhnú;
- comhshaol;
- cosaint tomhaltóirí;
- iompar;
- gréasáin thras-Eorpacha;
- fuinneamh;
- limistéar na saoirse, na slándála agus an cheartais;
- gnáthchúraimí sábháilteachta i gcúrsaí sláinte poiblí;
- taighde, forbairt theicneolaíoch agus an spás;
- comhar um fhorbairt agus cabhair dhaonnúil.

Tacú le saincheisteanna/inniúlachtaí an Aontais agus iad a chomhordú

- beartais eacnamaíocha;
- beartais fostaíochta;
- beartais shóisialta;
- sláinte an duine a chosaint agus a fheabhsú;
- tionsclaíocht;
- cultúr;
- turasóireacht;
- oideachas, gairmoiliúint, óige agus spórt;
- cosaint shibhialta;
- comhar riaracháin.

Bunaithe ar an bhforléargas sin, is féidir leat do ghníomhaíochtaí a chur in oiriúint don inniúlacht ábhartha (eisiach, roinnte nó tacúil) agus machnamh a dhéanamh ar ghníomhaíocht chomhlántach a dhéanamh ar an leibhéal náisiúnta (nó ar leibhéal éigin eile) i gcás inniúlachtaí roinnte/tacúla de chuid an Aontais. D'fhéadfadh sé go mbeadh fadhbanna móra ag tograí le haghaidh gníomhaíocht atá lasmuigh den liosta cuimsitheach sin de shaincheisteanna Eorpacha maidir lena mheas go bhfuil siad inghlactha ar an gcéad dul síos ag an institiúid den Aontas ar mian leat do smaoineamh a chur ina láthair.

►► **Tuilleadh eolais faoi roinnt na n-inniúlachtaí laistigh den Aontas Eorpach:**
https://europa.eu/citizens-initiative/how-start-initiative/faq-eu-competences-and-commission-powers_ga.

SRAITH STRAITÉISÍ NA RANPHÁIRTÍOCHTA

Gearán, comhairle, comhairliúchán, tionscnamh agus bealaí eile

Sraith straitéisí na rannpháirtíochta trasnáisiúnta: an iliomad roghanna?

Ó rinneadh níos mó ná comhlacht idir-rialtasach den Aontas Eorpach, ina dtagadh ionadaithe ó rialtais náisiúnta le chéile chun cinntí a dhéanamh ar chúla téarmaí, cuireadh tograí le haghaidh uirlisí rannpháirtíochta chun cinn, tugadh isteach sásraí praiticiúla agus rinneadh athbheithniú ar na sásraí a bhí ann cheana chun saoránacht ghníomhach an Aontais agus daonlathas rannpháirtíochta ar an leibhéal trasnáisiúnta a bheith mar chleachtas laethúil seachas mar dhea-smaoineamh.

Mar sin, nuair a bheidh tú gníomhach mar shaoránach den Aontas agus do smaoineamh/ábhar inní/togra á chur chun cinn ar an leibhéal trasnáisiúnta, déan measúnú cúramach ar na hionstraimí rannpháirtíochta atá ar fáil sa tsraith straitéisí ar dtús. Seo iad na cinn is tábhachtaí go dtí seo:

Gearán:

mura bhfuil tú sásta le beart a bhaineann leis an Aontas, is féidir leat gearán foirmiúil a dhéanamh leis an Ombudsman Eorpach, a chuireann foirm ar líne ar fáil sna 24 theanga oifigiúla de na Conarthaí. Tabhair faoi deara: tá an cainéal seo ar oscailt ní hamháin do shaoránaigh den Aontas ach do gach cónaitheoir ar fud an Aontais Eorpaigh, lena n-áirítear gnólaigh, cumainn agus comhlachtaí eile atá cláraithe laistigh den Aontas.

►► ombudsman.europa.eu/ga/make-a-complaint

Comhairle maidir le fadhb:

má tá constaicí romhat i dtír eile, mar shaoránach nó mar ghnólacht den Aontas Eorpach (nó LEE), toisc nach bhfuil údarás poiblí ag déanamh an méid is gá faoi dhlí an Aontais, is féidir leat dul i muinín SOLVIT, an sásra um fhadhbanna a réiteach arna chur ar fáil ag an gCoimisiún Eorpach. Is seirbhís í sin ar líne in 25 theanga (teangacha an Aontais agus an Ioruaís), a láimhseálann fadhbanna a mbaineann gné thrasteorann leo a tharla toisc gur chuir na húdaráis phoiblí i mBallstáit an Aontais dlí an Aontais i bhfeidhm go míchuí.

►► https://ec.europa.eu/solvit/index_ga.htm

Cumhacht na dTomhaltóirí:

más rud é, mar shampla, go bhfuil fadhb agat leis na cearta atá agat mar thomhaltóir nó má tá cúiteamh á lorg agat as damáistí, ba cheart duit dul i dteagmháil le Líonra na Láronad Eorpach do Thomhaltóirí chun aghaidh a thabhairt ar shaincheistanna a bhaineann le táirgí nó seirbhísí lochtacha in aon cheann de 30 tír (AE/LEE – teangacha an Aontais, an Iorúais agus an Íoslainnis).

►► https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint_ga

Oideachas agus obair:

má tá tú ag lorg poist nó deiseanna oideachais ar fud na hEorpa, tá seirbhís ar fáil i dteangacha oifigiúla uile an Aontais + an Iorúais agus an Íoslainnis ar a dtugtar EURES, an Tairseach Eorpach um shoghluasteacht ó phost go céile, a chuireann uirlisí ar fáil do chuardaitheoirí poist agus d'fhostóirí araon (agus in earrach 2020 bhí 2.8 milliún folúntas ar a laghad agus níos mó ná 230 000 CV ann).

►► <https://ec.europa.eu/eures/public/ga/homepage>

Comhairliúcháin:

agus beartas nó dlí nua á ullmhú aige, is minic a sheolann an Coimisiún Eorpach comhairliúchán poiblí ar an gceist atá faoi chaibidil. Is deis iontach é seo chun do thuairim a chur in iúl go luath sa phróiseas oifigiúil. Is féidir leat clárú le fógra a fháil nuair a sheolfar comhairliúchán maidir le ceist a bhfuil suim agat inti.

►► ec.europa.eu/info/law/contribute-law-making_ga

Gníomhaíocht indíreach:

tá roinnt institiúidí den Aontas a ceapadh chun cabhrú leat mar shaoránach do thuairim a chur in iúl ar leibhéal an Aontais. Áirítear ar na hinstitiúidí sin Parlaimint na hEorpa (agus d'Fheisire féin), Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa agus Coiste Eorpach na Réigiún.

►► *Parlaimint na hEorpa:* <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/ga/>

►► *Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa:* <https://www.eesc.europa.eu/ga/our-work>

►► *Coiste Eorpach na Réigiún:* <https://cor.europa.eu/ga/our-work/Pages/default.aspx>

Achainí:

Tá sé seo ar cheann de chearta bunúsacha na saoránach Eorpach: féadfaidh saoránach ar bith, ag gníomhú dóibh ina n-aonar nó i gcomhar le daoine eile, a gceart chun achainí a dhéanamh chuig Parlaimint na hEorpa faoi Airteagal 227 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh a fheidhmiú ag am ar bith. Tabhair faoi deara: áirítear leis an gceart sin gach cónaitheoir de chuid an Aontais chomh maith le comhlachais agus cuideachtaí a bhfuil ceanncheathrú acu laistigh den Aontas. Féadfaidh d'achainí iarraidh aonair, gearán nó barúil a thíolacadh maidir le cur i bhfeidhm dhlí an Aontais nó achomharc a dhéanamh chuig Parlaimint na hEorpa chun seasamh a ghlacadh ar ábhar ar leith.

►► petiport.europarl.europa.eu

Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh:

ligeann sé d'aon mhilliún saoránach as seacht mBallstát ar a laghad a iarraidh ar an gCoimisiún Eorpach reachtaíocht a mholadh i réimsí a thagann faoina inniúlacht. Tá bliain amháin ag eagraithe TES chun an tacaíocht is gá a fháil. Ní mór na sínithe a bheith deimhnithe ag na húdaráis inniúla i ngach Ballstát agus is féidir iad a bhailiú ar líne. Ansin, tugann an Coimisiún cuireadh

d'eagraithe na dtionscnamh ar éirigh leo freastal ar chruinniú agus tugann Parlaimint na hEorpa cuireadh dóibh freastal ar éisteacht phoiblí. Tá sé mhí ag an gCoimisiún scrúdú a dhéanamh ar an tionscnamh agus cinneadh a dhéanamh faoi conas gníomhú ina leith.

►► https://europa.eu/citizens-initiative/home_ga

Agus do mhachnamh á dhéanamh agat ar uirlis gníomhaíochta, déan iarracht freisin measúnú a dhéanamh ar an gcineál gníomhaíochta atá ar intinn agat a dhéanamh: ar mhaith leat rud éigin nua a chur ar chlár oibre an Aontais Eorpaigh? Nó, os a choinne sin, an é gur mhaith leat rud éigin a stopadh? Seans go bhfuil tú ag iarraidh feabhas a chur ar thasc atá ann cheana? De rogha air sin, cén fáth nach n-úsáidfeá ceann de na huirlisí mar mhír mhargántaíochta lena gcomhlánófaí foirmeacha eile gníomhaíochta a bhfuil baint agat leo? Mar a fheiceann tú, tá cuid mhaith bealaí le bheith i do shaoránach gníomhach den Aontas agus sa roinn seo a leanas, is féidir leat tuilleadh eolais a fháil faoin uirlis is cumhachtaí atá ar fáil: an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh (TES).

TREOIR MAIDIR LE TES

Conas an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a úsáid

An Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh: an chéad chéim i dtreo daonlathas díreach trasnáisiúnta

Deirtear gurb é seo 'an nuálaíocht is mó sa daonlathas trasnáisiúnta' ó tugadh isteach toghcháin dhíreacha do Pharlaimint na hEorpa breis agus dhá scór bliain ó shin: an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh. Tá an ceart céanna againne, saoránaigh den Aontas Eorpach, anois agus atá ag tromlach i bParlaimint na hEorpa agus sna Ballstáit chun an clár oibre polaitiúil a leagan síos don mhór-roinn ar fad. Ionstraim a úsáidtear go dúthrachtach: ó seoladh in 2012 é, cuireadh breis agus 100 TES i gcomhad.

Seo iad na príomhshonraí faoin Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh:

- Chun go ndéanfaidh an Coimisiún Eorpach TES a mheasúnú ar bhonn polaitiúil, ní mór aon mhíliún saoránach den Aontas ar a laghad ó sheacht gcinn de na 27 mBallstát ar a laghad, a bheith ag tacú leis laistigh de bhliain amháin tar éis tús a chur leis na ráitis tacaíochta a bhailiú. Tá líon íosta sínitheoirí de dhíth i ngach ceann de na seacht mBallstát sin.
- Is féidir TES a úsáid in aon réimse ina bhfuil sé de chumhacht ag an gCoimisiún reachtaíocht a mholadh, mar shampla an comhshaol, talmhaíocht, iompar, sláinte phoiblí nó trádáil idirnáisiúnta.
- Chun tionscnamh ó na saoránaigh a sheoladh, ní mór do shaoránaigh 'grúpa eagraithe' a chur le chéile ina mbeidh ar a laghad seachtar saoránach den Aontas a bhfuil cónaí orthu i seacht mBallstát éagsúla ar a laghad. Ní mór do bhaill an ghrúpa a bheith ina saoránaigh den Aontas Eorpach.
- Is féidir le saoránaigh uile an Aontais Eorpaigh atá in aois vótála do thoghcháin Pharlaimint na hEorpa (16 bliana san Eastóin, san Ostair agus i Málta, 17 mbliana sa Ghréig agus 18 mbliana i ngach Ballstát eile) tacú le tionscnamh. Chun tacú le tionscnamh, ní mór do shaoránaigh foirm ráitis tacaíochta ar leith a líonadh isteach arna cur ar fáil ag na heagraithe, ar pháipéar nó ar líne.
- Laistigh de mhí amháin tar éis dó TES rathúil a fháil, buailfidh an Coimisiún leis na heagraithe, agus is féidir leis na heagraithe ansin a dtionscnamh a chur i láthair ag éisteacht phoiblí i bParlaimint na hEorpa agus glacfaidh an Coimisiún freagra foirmiúil laistigh de shé mhí. Má chinneann an Coimisiún togra reachtach a chur ar aghaidh, cuirfear tús leis an ngnáthnós imeachta reachtach.

Cé gur ag an gCoimisiún Eorpach amháin atá an ceart foirmiúil reachtaíocht uile-Eorpach a thionscnamh, is ionstraim é an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh chun clár oibre a leagan síos. Réitítear an bealach freisin do thodhchaí na polaitíochta rannpháirtíochta: tá sé níos díri, níos trasnáisiúnta agus níos digítí ná rud ar bith a tháinig roimhe san Aontas agus spreag sé neart Ballstát chun ionstraimí comhchosúla lena leagfar síos clár oibre a thabhairt isteach ina dtíortha féin.

Sin é an fáth nach ceart chun achainí a dhéanamh amháin atá sa TES, ach gur ceart laethúil atá ann do na saoránaigh a bheith gníomhach maidir leis na chéad saincheisteanna eile atá le cur ar chláir oibre na n-institiúidí Eorpacha. Ó 2012 i leith, rinneadh breis agus 100 TES a chomhdú leis an gCoimisiún Eorpach, agus dhiúltaigh an Coimisiún 26 díobh a chláru toisc – dar leis – nár chomhlíon siad na riachtanais fhoirmiúla ar fad. I roinnt cásanna – na Tionscnaimh Eorpacha ó na Saoránaigh chun deireadh a chur leis an gcomhaontú maidir leis an gComhpháirtíocht Thrasatlantach Trádála agus Infheistíochta agus an tionscnamh ‘Minority SafePack’, mar shampla – chuir an Chúirt Bhreithiúnais de cheangal ar an gCoimisiún níos déanaí an tionscnamh a chláru.

Tá an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh bunaithe ar chreat dlíthiúil a bhaineann le Conarthaí an Aontais Eorpaigh, an dlí tánaisteach Eorpach agus reachtaíocht náisiúnta. Cé go rialaítear leis na forálacha náisiúnta éagsúla deimhniúchán na gcóras ar líne le haghaidh sínithe a bhailiú (ní ghlacfar le hardáin bhailiúcháin neamhspleácha ach go dtí deireadh 2022, agus ina dhiaidh sin ní dhéanfar ach bogearraí lárnacha bailithe ar líne de chuid an Choimisiúin a údarú) agus fíorú ráiteas tacaíochta, áirítear ar na doiciméid dlíthiúla Eorpacha is tábhachtaí na doiciméid seo a leanas:

- **Bunús dlí:** Teideal II (Airteagal 11.4) den Chonradh ar an Aontas Eorpach (CAE), Forálacha maidir le Prionsabail Dhaonlathacha; Cairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh (*Iris Oifigiúil an Aontais Eorpaigh* C83/389 an 30.3.2010)
- **Rialachán:** Rialachán (AE) 2019/788 maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh le hlarscribhinní (*Iris Oifigiúil an Aontais Eorpaigh* L130/55 an 17.5.2019)
- **Cur chun feidhme:** Rialacha maidir le bailiú sínithe ar líne: Rialachán (AE) 2019/1799 (*Iris Oifigiúil an Aontais Eorpaigh* L274/3 an 28.10.2019) Parlaimint na hEorpa: Rialacha 222 agus 230 de Rialacha Nós Imeachta Pharlaimint na hEorpa [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RULES-9-2020-02-03-TOC_GA.html].

Fógra tábhachtach: de réir an Rialacháin maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh (Caibidil V, Airteagal 25), ní mór athbhreithniú oifigiúil a dhéanamh gach ceithre bliana ar iarratas an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh. Fágann sin go ndéanfar an chéad athbhreithniú eile ón gCoimisiún faoi dheireadh 2023. San athbhreithniú, tabharfar aird ar leith ar cheist na haoise íosta coitinne (mar shampla 16 bliana d’aois).

▶▶ **Creat rialála iomlán maidir le TES:** https://europa.eu/citizens-initiative/how-it-works/regulatory-framework_ga

▶▶ **Fíorú agus deimhniú TES ag na Ballstáit:** https://europa.eu/citizens-initiative/authorities-verification-and-certification-statements-support_ga

An Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh: Tá neart bealaí chun dul i mbun gnímh

Uaireanta cuirtear an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh i gcomparáid le scian ilúsáide: uirlis ilfheidhmeach atá dea-dheartha agus inoiriúnaithe. Ós rud é go bhfuil an Tionscnamh ó na Saoránaigh ar fáil do bheagnach 450 milliún saoránach den Aontas ar fud 27 mBallstát (agus ar fud an domhain, más rud é gur saoránach den Aontas thú a bhfuil cónaí ort lasmuigh den Aontas), thug sé aghaidh ar an gcaoi a dtuigtear an daonlathas agus ar an gcaoi a n-oibríonn sé ar an leibhéal trasnáisiúnta.

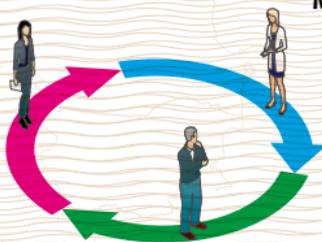
Bunaithe ar an taithí a fuarthas ó na chéad 100 tionscnamh a tiolacadh idir 2012 agus 2019, tháinig leagan nuashonraithe den Tionscnamh ó na Saoránaigh a bhí níos inrochtana i bhfeidhm in 2020. Diúltaíodh d'aon cheathrú de na tionscnaimh mar gheall ar léirmhíniú agus cur i bhfeidhm dian an rialacháin ag an gCoimisiún. Faoi na rialacha nua, áfach, tugtar níos mó ama do na heagraithe agus don Choimisiún teacht ar réiteach, lena n-áirítear an fhéidearthacht nach gclárófar ach na codanna inghlactha de thionscnaimh. Tugtar níos mó ama freisin chun ullmhú do thús bhailiú na sínithe, chomh maith le gach céim eile den phróiseas.

Ina theannta sin, chuir paindéim COVID-19 dúshlán roimh chách maidir leis an gcaoi a ndéanann siad caidreamh le chéile, cúrsaí a phlé agus cinntí a dhéanamh. D'fhonn acmhainneacht dhaonlathach an TES a chosaint, mhol an Coimisiún sraith rialacha maidir leis an gcoróinvíreas lena féidir síneadh a chur leis na spriocdhátaí chun tionscnaimh atá ar bun a bhailiú, a fhíorú agus scrúdú a dhéanamh orthu [Togra Uimh. 2020/0099].

Sa phróiseas TES, tá trí chineál ról éagsúil: eagraí, tacadóir agus breathnóir.

Mar eagraí/eagraithe,

tá tú i gcroílár an phróisis, óir is tusa atá i gceannas ar na príomhchéimeanna uile atá leagtha amach i rialachán TES. Is tusa an t-ionadaí atá freagrach i dtaca leis na hinstitiúidí, do lucht tacaíochta agus an Eoraip ar fad. Ar an gcúis sin, beidh ort do dhianmhachnamh a dhéanamh, beidh ort a bheith foighneach, tiomanta agus beidh dianchumarsáid agus obair caidrimh phoiblí de dhíth.

Mar thacadóir le TES,

iarrtar ort tacú le cúis Eorpach áirithe le milliún duine eile ar a laghad i seacht mBallstát éagsúla ar a laghad. Do phríomhról: go mbeidh tú i do shínteoir TES, rud a chiallaíonn go líonann tú 'ráiteas tacaíochta' isteach ar pháipéar nó go leictreonach. Déan deimhin de gur tionscnamh bailíochtaithe atá cláraithe go foirmiúil atá á shiniú agat.

Ar deireadh, **i do cháil mar bhreathnóir** b'fhéidir go mbeifeá fiosrach faoina bhfuil i gceist leis an TES, gur mian leat tuiscint níos doimhne a bheith agat air agus b'fhéidir go mbeidh tú in ann léargas agus tuairimí suimiúla a chur ar fáil d'eagraithe, do na meáin, do thaighdeoirí agus don Aontas Eorpach.

Mar ghrúpa d'eagraithe, mar thacadóirí nó mar bhreathnóirí, tá roinnt gnéithe ar cheart bhur machnamh a dhéanamh orthu sula dtosaíonn sibh, sula síníonn sibh nó sula ndéanfar trácht orthu. Is í seo an phríomhcheist: cad is mian le TES ar leith a bhaint amach? Cén sprioc atá agat? Ar mhaith leat rud éigin nua a mholadh don Eoraip? Nó an bhfuil sé i gceist agat beartas áirithe de chuid an Aontais a bhaint agus deireadh a chur leis? Is iomaí rud, áfach, nach bhfuil chomh soiléir sin, dubh nó bán, maith nó olc: b'fhéidir gur leor iad a choigeartú. Dá bhrí sin, d'fhéadfá freisin gur codanna de dhlí an Aontais a athrú is mó is díol spéise leat. B'fhéidir gur mhaith leat do TES a úsáid mar mhír mhargántaíochta chun tacú le próiseas reachtach atá ar siúl cheana féin. Nó an bhfeiceann tú d'fheachtas TES atá le teacht mar spreagadh chun gréasán nó comhghuaillíocht thrasnáisiúnta leathan a chruthú? B'fhéidir go bhfuil suim agat go príomha, ag deireadh an lae, i gcaidreamh poiblí ceart a chur chun cinn ar son do cheiste nó d'eagraíochta trí úsáid a bhaint as TES mar uirlis chanbhasála? Is fútsa atá sé!

Is iomaí bealach atá ann chun dul i mbun gnímh le TES, ar féidir é a úsáid mar seo a leanas:

- mar **luasaire** le go ndéanfaidh an tAontas Eorpach rud ar leith. Sa chás seo, beidh foighne de dhíth go mór ort mar go dtógfaidh sé tamall fada dul go bun an angair leis an gcineál seo TES. Ní mór duit bunús dlí oiriúnach agus inoibrithe a aimsiú ar dtús, agus ní mór duit féachaint ar dhíospóireacht phoiblí maidir le do thogra mar phríomh-luach saothair do chuid iarrachtaí;
- mar **choscán** chun cosc a chur ar an Aontas rud éigin a dhéanamh. Sa chás sin, tá an t-uainiú ríthábhachtach, mar go gcaithfidh tú an deis cheart a roghnú chun d'ábhair imní a chur in iúl chun an tionchar agus an tacaíocht is mó is féidir a bhaint amach, rud a chiallaíonn go gcaithfidh tú na sínithe a bhailiú go tapa;

- mar **chomhla** a bhfuil sé d'aidhm aici reachtaíocht reatha an Aontais a fheabhsú. Ós rud é gur mian leat fadhb áirithe a réiteach trí reachtaíocht shonrach a athrú, ní mór duit rudaí a choimeád simplí. Is gnách go mbíonn na TESanna 'comhla' róchasta agus go mbíonn sé deacair iad a chur in iúl, mar sin déan do sheacht ndícheall cloí leis an bpríomhfhócas;
- mar **mhír mhargántaíochta** trí phróiseas TES a úsáid mar ghné bhreise chun tionchar a imirt ar cheapadh beartais Eorpach. Ach sula gcuireann tú tús le TES den sórt sin, breathnaigh ar do thionchar agus ar do chumhacht pholaitiúil gan beann ar an tionscnamh, agus seiceáil na buntáistí breise a d'fhéadfadh a bheith ann. Bí soiléir faoin méid atá ar intinn agat i leith lucht tacaíochta agus bí ar an eolas faoin rogha atá ann TES a tharraingt siar agus faoi úsáid thráthúil na rogha sin;
- mar **spreagadh** chun comhghuaillíochtaí agus líonraí leathana a thógáil ar fud na hEorpa. Is rogha thar a bheith oiriúnach é sin nuair a smaoiníonn tú ar do thionscnamh mar ghné de straitéis níos fadtéarmaí chun daoine ar fud na hEorpa a thabhairt le chéile agus/nó chun feachtas toghcháin Eorpach a ullmhú;
- mar **chanbhasálaí** chun tú féin nó do ghrúpa a chur in aithne níos fearr don réimse poiblí. Sa chás sin, ní mór duit saincheist shubstainteach atá oiriúnach agus ar furasta í a chur in iúl a aithint do do TES ar dtús. Ba cheart duit a bheith chomh hoscailte agus is féidir faoi do spriocanna freisin chun a chinntiú nach gcuirfidh tú do lucht tacaíochta féideartha amú.

Mar fhocal scoir, cuirtear neart deiseanna ar fáil leis an TES ach ar deireadh thiar thall, is é do thuiscint agus do chumas féin agus measúnú á dhéanamh agat ar na roghanna agus ar na teorainneacha a bhaineann le TES bun agus barr an scéil. Trí bheith ar an eolas faoi chumais ilfheidhmeacha an phróisis nua thrasnáisiúnta agus rannpháirtíochta seo, b'fhéidir go mbeidh tú in ann ionchais réalaíocha agus dá bhrí sin, cur chuige réadúil a fhorbairt i leith do straitéis agus i leith na roghanna a dhéanann tú.

An Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh: clár oibre an Aontais a leagan síos i ndeich gcéim

An bhfuil tú ag smaoineamh ar do TES féin a sheoladh? Tógfaidh sé trí bliana ort ar a laghad, nó níos mó is dócha (agus cuid mhaith ó thaobh acmhainní de) chun go dtarlóidh sé. Má tá tú cliste agus cúramach, áfach, gheobhaidh tú léargas nua agus foghlaiméoidh tú roinnt ceachtanna nua mar thoradh ar an bpróiseas – agus (tá súil againn) beidh tú in ann difear a dhéanamh don Eoraip. Seo iad na deich gcéim is mó a mbítear ag súil leo le linn phróiseas an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh:

Céim 1: Smoineamh.

Tá smoineamh, tionscadal nó ábhar inní agat ar féidir iad a úsáid i dtaca le ceapadh na mbeartas san Eoraip. Seiceáil ar dtús an bhfuil aon uirlisí eile ar fáil, a d'fhéadfadh a bheith níos simplí agus níos inrochtana, chun do thuairim a chur in iúl maidir leis an tsaincheist seo. Má roghnaíonn tú TES, téigh chuig céim 2.

Céim 2: Eolas.

Is próiseas é an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a bhfuil roinnt impleachtaí dlíthiúla agus polaitiúla aige. Foghlaim gach rud faoi na roghanna agus na teorainneacha a bhaineann leis an bpróiseas maidir le do thionscnamh féin a bheith ann amach anseo a chur chun cinn. Faigh tacaíocht ag an gcéim luath seo trí theagmháil a dhéanamh leis an bhFóram don Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh (féach an Rannán tacaíochta le haghaidh sonraí). Ansin, bain triail as é a mheas: an fiú an tairbhe an trioblóid? Má chreideann tú gur fiú, lean ar aghaidh go gcéim 3.

Céim 3: Spriocanna.

Rud tábhachtach eile le seiceáil sula ndéantar na chéad chéimeanna foirmiúla: cad ba mhian leat a bhaint amach le do thionscnamh agus cad is féidir leat a dhéanamh go réadúil? Déan aidhm, raon feidhme agus feidhm shonrach an tionscnaimh a shainiú. Coinnigh chomh simplí agus is féidir é do gach duine. Sa chéim seo, tá ciall le súil níos géire a chaitheamh ar na ceachtanna a d'fhoghlaim eagraithe TES roimhe seo.

Céim 4: Dearadh.

Ní mór an fhoclaíocht agus an míniú ar do thogra tosaigh a bheith intuigthe i mórán teangacha éagsúla agus i níos mó cultúir pholaitiúla ar fud na hEorpa. Cosúil le formhór na n-eagraithe, b'fhéidir gur mhaith leat úsáid a bhaint as an gcóras oifigiúil ar líne le haghaidh sínithe a bhailiú, córas arna chur ar fáil ag an Aontas Eorpach saor in aisce. Is mithid anois tú féin a chur ar an eolas faoin gcóras seo – agus an tacaíocht ar fad atá ar fáil a úsáid.

Céim 5: Clárú.

Is é seo an chéad bhac foirmiúil atá ar roinnt 'grúpaí eagraithe' mar go gcaithfear critéir áirithe a chomhlíonadh d'fhonn clárú. Is é an rud is tábhachtaí nach bhfuil do thionscnamh beartaithe go follasach lasmuigh de chreat inniúlachtaí an Choimisiúin. Arís, is féidir leis an bhFóram don Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh cabhrú leat le linn na céime seo. Ansin tá sé in am do TES a thíolacadh ar an suíomh gréasáin oifigiúil, agus teideal agus cuspóirí do thogra á soláthar agat. Ag brath ar an ngá atá ann do thogra a leasú agus a nuashonrú, cláróidh an Coimisiún do TES (nó diúltóidh sé dó) laistigh de 2-4 mhí. Tar éis an chláirúcháin, aistreoidh an Coimisiún teideal agus cuspóir do thogra go gach ceann de na 24 theanga oifigiúla.

Céim 6: Bailiú sínithe.

Anois an chéim is fearr agus, san am céanna, an chéim is deacra: ní mór duit a chur ina luí ar níos mó ná aon mhíliúin duine de mhuintir na hEorpa i seacht dtír éagsúla ar a laghad do thionscnamh a shíniú laistigh d'aon bhliain amháin. Ní mór an cúram sin a ullmhú i bhfad roimh ré trí líonra uile-Eorpach a chruthú de chomhpháirtithe tacúla ar fud na hEorpa. Tar éis an chláirúcháin oifigiúil, ní mór duit tús a chur leis an mbailiú sínithe féin laistigh de shé mhí. Ní gá ach an Coimisiún a chur ar an eolas 10 lá oibre roimh an dáta tosaigh a roghnóidh tú, ionas gur féidir tús agus deireadh na céime bailithe a mhairfidh ar feadh bliana a fhoilsiú. Tabhair do d'aire go mbeidh ort foirmeacha tacaíochta ar leith a úsáid de réir náisiúntacht na sínitheoirí. Fágann sin nach mór do na sínitheoirí ar fad ar aon fhoirm amháin a bheith ina náisiúnaigh den tír chéanna den Aontas Eorpach.

Céim 7: Idirphlé.

Gan chumarsáid, ní bheidh lucht tacaíochta agat: beidh sé ríthábhachtach dul i mbun idirphlé leis an líon is mó daoine a bhfuil an dearcadh céanna acu agus atá agatsa – agus le lucht an amhrais fiú – le go mbeidh rath buan ar do thionscnamh. Mar sin, cuir le do ghníomhaíochtaí bailithe sínithe trí do thionscnamh a chur chun cinn ar na meáin (shóisialta) agus ag imeachtaí poiblí. Chun an chéim sin a bhaint amach, luíonn sé le réasún go bhfoghlaimeofá ó na TESanna a bhí ann roimhe seo. Tá neart taithí agus eolais le roinnt ag na daoine a d'oibrigh orthu.

Céim 8: Tairseacha.

Ní mór déileáil le sraith iomlán riachtanas agus constaicí sular féidir leat do thionscnamh agus na deimhniúcháin riachtanacha ar fad a ghabhann leis a chur faoi bhráid an Choimisiúin Eorpaigh ar deireadh. Ar an gcéad dul síos, ní mór duit na ráitis tacaíochta a bailíodh a chur faoi bhráid na n-údarás náisiúnta éagsúil laistigh de thrí mhí tar éis dheireadh na céime bailithe sínithe. Trí mhí ar a mhéad a bhíonn ag na húdaráis sin chun na sínithe a fhíorú agus a dheimhniú. Ina dhiaidh sin, tá trí mhí eile agat mar ‘ghrúpa eagraithe’ le hullmhú chun na deimhniúcháin a chur faoi bhráid an Choimisiúin. Mar gheall ar na hoibríochtaí dúshlánacha seo, tá foireann bainistíochta láidir dea-ullmhaithe de dhíth ar do thionscnamh. Beidh costais arda bhreise, moilleanna agus frustrachas ann de dheasca botúina amaideacha.

Céim 9: Cumarsáid.

Is ag cur tús le caibidil thábhachtach eile a bheidh tú nuair a bheidh do TES tíolactha chuig an gCoimisiún agat: teachtaireacht maidir le hábhar oifigiúil an Aontais a thabharfaidh go lár an aonaigh pholaitiúil thú. Tar éis an tionscnamh a aithint mar thionscnamh rathúil, cuirfear neart deiseanna ar fáil duit: i gcainteanna foirmiúla leis an gCoimisiún agus ag éisteacht phoiblí i bParlaimint na hEorpa.

Laistigh de mhí amháin tar éis duit do TES rathúil a chur isteach, tabharfar cuireadh duit freastal ar chruinniú oifigiúil leis an gCoimisiún chun do thogra a phlé agus sna míonna ina dhiaidh sin, tabharfar cuireadh duit labhairt ag éisteacht phoiblí i bParlaimint na hEorpa. Cuirfear institiúidí eile an Aontais ar an eolas freisin amhail Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa agus parlaimintí náisiúnta uile Bhallstáit uile an Aontais. Do sheans a bheidh ann do thionscnamh a chur ina lúí ar níos mó daoine – agus ar na daoine cearta, go hidéalach!

Céim 10: Conclúidí.

Deireadh le beart tuirsiúil, ach beart cumasúcháin san am céanna, b'fhéidir. Ná déan dearmad an obair chúloifige, an doiciméadacht agus an mheastóireacht a dhéanamh – chun na conclúidí ar thángthas orthu a fhoghlaim (agus a roinnt). Trí bheith mar chuid den dara glúin TES (ag tosú ó 2020) tá tú ar tí gaisce a dhéanamh.

►► *Nós imeachta reachtach agus amlíne céim ar chéim:* https://europa.eu/citizens-initiative/how-it-works_ga

An Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh: nó – conas difear a dhéanamh

Gluaiseacht ar son na beatha: 'Uno di noi'

Bhí an tionscnamh 'Uno di noi' ar cheann de na chéad tionscnaimh Eorpacha ó na saoránaigh ar éirigh leis níos mó ná milliún síniú a bhailiú. Thug an tionscnamh aghaidh ar dhínit, ar an gceart chun na beatha agus ar shláine gach duine ón uair a ghintear iad. Ba é an príomhchuspóir a bhí aige deireadh a chur le maoiniú ón Aontas do ghníomhaíochtaí a bhaineann le suthanna daonna, go háirithe i dtaighde, i sláinte phoiblí agus i gcabhair um fhorbairt. Chinn an Coimisiún Eorpach gan an t-athbheithniú reachtach a dhéanamh toisc gur mheas sé gurb iomchuí an creat reachtach a bhí ann cheana. Rinne na heagraithe achomharc ina choinne sin chuig an gCúirt Bhreithiúnais — ach níor éirigh leo.

▶▶ **Suíomh gréasáin an tionscnaimh:**
oneofus.eu

▶▶ **Clár Oifigiúil TES:** https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2012/000005_ga

Cosain na hAinmhithe: Stop Vivisection

Tá an tionscnamh 'Stop Vivisection' dírithe ar dheireadh a chur de réir a chéile le tástáil ar ainmhithe. Fuair an feachtas tacaíocht ó chomhghuaillíocht uile-Aontais ina raibh breis agus 250 grúpa um chosaint ainmhithe, eagraíochtaí eolaíochta agus cuideachtaí a dhíolann táirgí 'nach ndéanann drochíde d'ainmhithe' — agus d'éirigh leis tacaíocht a fháil ó níos mó ná 1.17 milliún saoránach den Aontas. Bhí an Coimisiún Eorpach ar aon intinn leis na heagraithe gur cheart deireadh a chur le tástáil ar ainmhithe de réir a chéile, ach níor ghlac sé leis go gcuireann prionsabail eolaíoch 'múnla an ainmhí' ó bhail.

▶▶ **Suíomh gréasáin an tionscnaimh:**
stopvivisection.eu

▶▶ **Clár Oifigiúil TES:** https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2012/000007_ga

Lotnaidicídí a thoirmeasc: Stop Glyphosate

Seoladh TES ‘Stop Glyphosate’ i mí Eanáir 2017 agus bhí trí aidhm aige: toirmeasc a chur ar ghliofosáit, an nós imeachta um fhaomhadh lotnaidicídí a athchóiriú agus spriocanna éigeantacha a leagan síos maidir le húsáid lotnaidicídí a laghdú ar fud an Aontais. Ba é an príomhchuspóir a bhí leis todhchaí saor ó lotnaidicídí a bhaint amach. Bhain na heagraithe an tairseach d’aon mhíliúin duine amach laistigh de shé mhí! Cé gur chinn an Coimisiún gan toirmeasc a chur ar ghliofosáit, gheall sé togra reachtach chun trédhearcacht sa mheastóireacht ar lotnaidicídí a mhéadú agus chun cáilíocht agus neamhspleáchas na staidéar eolaíoch atá mar bhonn leis na measúnuithe a rinne an tUdarás Eorpach um Shábháilteacht Bia a fheabhsú. Thug an Coimisiún gealltanais freisin go ndéanfaí athbheithniú ar an Treoir maidir le húsáid Inbhuanaithe.

▶▶ **Suíomh gréasáin an tionscnaimh:** stopglyphosate.org/

▶▶ **Clár Oifigiúil TES:** https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2017/000002_ga

Right to Water: Ceart an duine

Bhí an tionscnamh seo a sheol ceardchumainn ar fud na hEorpa ar cheann de na chéad tionscnaimh a cláraíodh riamh, an 10 Bealtaine 2012. Ba é an aidhm a bhí leis sin a iarraidh ar an gCoimisiún Eorpach reachtaíocht a mholadh lena gcuirfí chun feidhme ceart an duine ar uisce agus sláintíocht, mar a d’aithin na Náisiúin Aontaithe, agus a soláthar mar sheirbhísí poiblí riachtanacha do chách. Ba é príomhchuspóir an fheachtais go n-éileodh reachtaíocht an Aontais ar rialtais náisiúnta uisce óil glan leordhóthanach agus sláintíocht leordhóthanach a chinntiú agus a chur ar fáil do gach saoránach. Chinn an Coimisiún gníomhú i réimsí éagsúla a bhaineann leis an tionscnamh (trédhearcacht a mhéadú, nuálaíocht a spreagadh, etc.) agus rinne sé togra reachtach chun athbheithniú a dhéanamh ar an Treoir maidir le hUisce Óil, lena n-áirítear an oibleagáid atá ar na Ballstáit rochtain ar uisce a áirithiú do na grúpaí is leochaillí.

▶▶ **Suíomh gréasáin an tionscnaimh:** right2water.eu

▶▶ **Clár Oifigiúil TES:** https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2012/000003_ga

Minority SafePack: Cosaint na hÉagsúlachta san Eoraip

Mar a thugtar le fios cheana féin le teideal an tionscnaimh seo, moladh pacáiste iomlán beart don Choimisiún le TES 'Minority SafePack', lena n-áirítear teangacha neamhchoitianta a chur chun cinn, mionlaigh náisiúnta a chosaint agus clár taighde maidir leis na tairbhí a bhaineann le héagsúlacht chultúrtha agus teanga san Aontas Eorpach. Tar éis a sheolta in 2013, dhiúltaigh an Coimisiún dá chlárú, cinneadh a chuir an Chúirt Bhreithiúnais ar neamhní ceithre bliana ina dhiaidh sin. Faoi earrach 2020, bhí níos mó ná milliún síniú ag an TES sin agus bhí sé ag fanacht leis na chéad chéimeanna eile i bpróiseas an tionscnaimh rathúil.

▶▶ *Suíomh gréasáin an tionscnaimh:*
minority-safepack.eu

▶▶ *Clár Oifigiúil TES:* https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2017/000004_ga

Stop Extremism: Tacaigh le Cearta an Duine san Aontas

Leis an tionscnamh seo, a cláraíodh i samhradh 2017, iarrtar ar an gCoimisiún Eorpach Treoir nua maidir leis an bhFrith-Antoisceachas a mholadh, ina mbeadh sainmhíniú neodrach ar an antoisceachas, gan beann ar an spreagadh atá aige, agus lena gcumhdófaí na 'gníomhartha uile lena ndírítear ar chearta bunúsacha a scriosadh', chomh maith le toirmisc ar antoisceigh i scoileanna agus in institiúidí poiblí eile. Le Treoir Eorpach sa réimse seo, ba cheart foráil a dhéanamh freisin d'éilimh ar chúitimh, arna spreagadh ag an dlí i gcoinne an idirdhealaithe atá ann cheana, chun mná, leanaí agus daoine ag an obair a chosaint go héifeachtach. Tar éis bliain amháin de bhailiú sínithe, d'fhógair na heagraithe gur bhailigh siad níos mó ná aon mhíliún ráiteas tacaíochta.

▶▶ *Suíomh gréasáin an tionscnaimh:*
stop-extremism.eu

▶▶ *Clár Oifigiúil TES:* https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2017/000007_ga

End the Cage Age: Ag díriú ar Chaighdeán níos airde Leasa Ainmhithe

Thaigh breis agus 1.6 milliún duine leis an TES sin inar iarradh ar an gCoimisiún reachtaíocht shoiléir frithchaighean a fhorchur san Aontas Eorpach chun tús áite a thabhairt do chóireáil dhaonnúil na n-ainmhithe feirme. Go háirithe, bhí súil ag na heagraithe cosc a chur ar úsáid caighean i dtaca le gach cineál éanlaithe, stalláí aonair do chránacha agus locaí lao etc., chun a chinntiú go mbeadh saoirse gluaiseachta ag ainmhithe agus go mbeidís in ann fanacht gar dá chéile ina n-ealtaí nó ina dtréada. In earrach 2020, bhí TES 'End the Cage Age' deimhnithe cheana féin ach níor tionaladh go fóill é chuig an gCoimisiún Eorpach (an méid sin beartaithe d'fhómhar 2020).

►► **Suíomh gréasáin an tionscnaimh:**
endthecage.eu

►► **Clár Oifigiúil TES:** https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2018/000004_ga

Eat ORIGINAL. Unmask Your Food:

Bí ar an eolas faoi gach gné a bhaineann leis an mbia a itheann tú

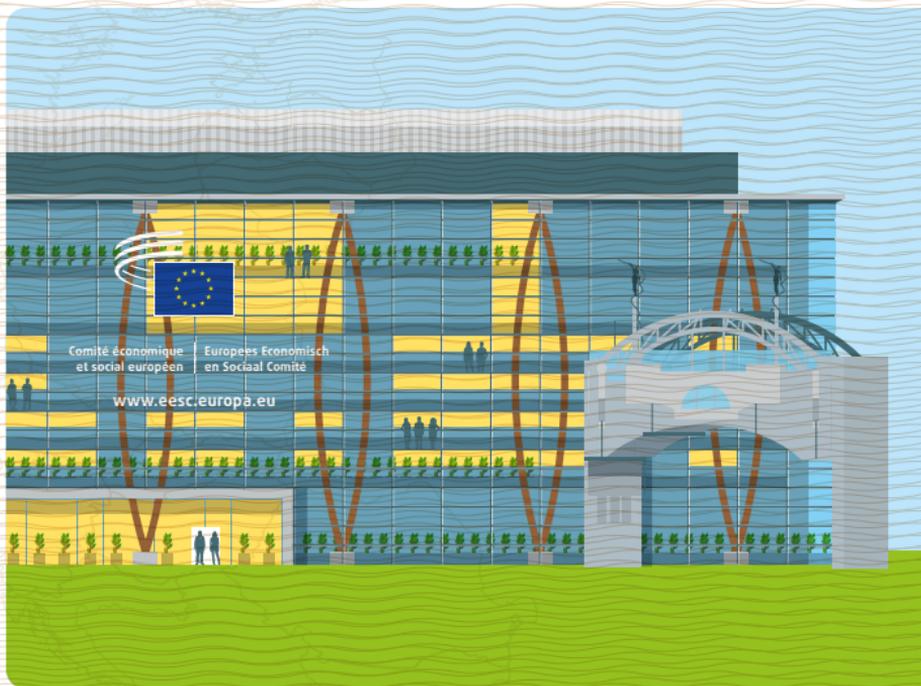
Dar leis na heagraithe, shínigh os cionn 1.1 milliún saoránach den Aontas an TES seo chun tacú le cuspóir na ndearbhuithe éigeantacha tionscnaimh maidir le gach táirge bia chun calaois a chosc, chun sláinte an phobail a chosaint agus ceart na dtomhaltóirí chun faisnéise a ráthú. D'iarr an TES freisin go ndéanfaí lipéadú bia níos soiléire ar na príomh-chomhábhair uile i mbia próiseáilte. In earrach 2020, bhí an TES i mbun a ráitis tacaíochta a dheimhniú.

►► **Suíomh gréasáin an tionscnaimh:**
eatoriginal.eu

►► **Clár Oifigiúil TES:** https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2018/000006_ga

DROICHEAD TRASNAÍSIUNTA

Coiste Eacnamaíoch agus
Sóisialta na hEorpa

Tá Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa (CESE) ar cheann de na hinstiúidí AE is sine, a bunaíodh le Conradh na Róimhe in 1957. Tá an Coiste comhdhéanta de 329 gcomhalta ó Bhallstáit uile an Aontais, a dhéanann ionadaíocht ar fhostóirí, ar fhostaithe agus ar ghrúpa a dhéanann ionadaíocht ar ghníomhaíochtaí éagsúla amhail feirmeoirí, grúpaí tomhaltóirí agus eagraíochtaí gairmiúla.

Agus é ag díriú mar chomhlacht comhairleach ar shaincheisteanna daonlathacha, neartaíodh ról CESE le déanaí, agus is é an droichead is tábhachtaí é idir sochaí sibhialta na hEorpa agus institiúidí an Aontais Eorpaigh. Is é sin le rá, cuireann CESE bonneagar tacaíochta tábhachtach ar fáil inniu don tsaoránacht ghníomhach agus don daonlathas rannpháirtíochta.

Le linn thréimhse thosaigh an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh, bhí CESE ina cheannródaí ar bhonneagar tacaíochta neamhfhoirmiúil do shaoránaigh ghníomhacha ar fud an Aontais, lena n-áirítear comhairle ghinearálta, cúnamh aistriúcháin agus reáchtáil éisteachtaí ag CESE do na TESanna atá á gcur ar bun. Tá an chuid is mó de na seirbhísí sin mar chuid de na hoibleagáidí rialála anois a cheanglaítear ar institiúidí an Aontais amhail Parlaimint na hEorpa agus an Coimisiún Eorpach.

Ós rud é gurb é CESE an institiúid is mó taithí a chuireann tacaíocht ar fáil do shaoránaigh san Aontas, leanann sé d'fhaisnéis, treoir agus ardáin a sholáthar d'eagraíochtaí na sochaí sibhialta agus do ghrúpaí *ad hoc* de shaoránaigh ghníomhacha atá ag gabháil d'Eoraip níos sóisialta agus níos daonlathaí a chothú sa domhan. Ó 2012 i leith, d'óstáil CESE an chomhdháil bhliantúil, Lá an Tionscnaimh ó na Saoránaigh (ar a dtugtar Lá TES) sa Bhrúisil, agus pointe cruinnithe oscailte agus saor in aisce á thairiscint aige do ghairmithe agus do ghníomhaithe TES ar fud na hEorpa.

▶▶ eesc.europa.eu/eci-day

Ina theannta sin, iarrann CESE ar lucht na TESanna rathúla nó na TESanna a bheidh rathúil go luath freastal ar a sheisiúin iomlánacha agus iarrann sé ar lucht na TESanna atá ar bun cheana féin freastal ar chruinnithe na rannóg agus na ngrúpaí chun cur le méadú an idirphlé idir na saoránaigh agus institiúidí an Aontais agus chun na tionscnaimh a chur chun cinn níos mó sa réimse poiblí Eorpach. Ar na cuirí sin, bhí *Ban Glyphosate* (2017), *Minority SafePack* (2018), *Stop Extremism* (2019), *End the Cage Age* agus *Eat ORIGINAL. Unmask your Food* (2020).

Chomh maith le heagrán 2020 de chuid CESE, 'An Pas Eorpach um Dhaonlathas', tá roinnt foilseachán agus seirbhísí eile ar fáil in 23 theanga

▶▶ eesc.europa.eu/eci

TUILLEADH TACAÍOCHTA

Tá tacaíocht ar fáil ar fud na háite
– ach í a úsáid

Mar shaoránach den Aontas Eorpach, is fíor a rá nach bhfuil tú leat féin. Tá breis agus 450 milliún duine cosúil leat. Ná níl tú leat féin maidir le tacaíocht a fháil ón rialtas agus ón tsochaí shibhialta chun do thuairim a chur in iúl. I measc na n-acmhainní iomadúla atá ar fáil, molaimid an tacaíocht, an treoir agus na meáin thrasnáisiúnta seo a leanas ar fud na hEorpa:

Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh

Is ardán comhoibríoch ar líne é an **Fóram don Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh** a chuireann tacaíocht ar fáil do shaoránaigh ag céimeanna éagsúla d'eagrú TES. Cuireann an fóram faisnéis phraiticiúil ar fáil maidir le TES agus cuireann sé ar chumas daoine beartais agus tionscnaimh Eorpacha a d'fhéadfadh a bheith ann a phlé. Cabhraíonn sé leo freisin sna céimeanna luatha eagrúcháin, maidir le compháirtithe a aimsiú i dtíortha eile agus sainchomhairle a lorg i dtaca le feachtasaíocht, tiomsú airgid agus saincheisteanna dlí. Is é an cuspóir atá ann idirghníomhaíocht a chothú idir eagraithe ionchasacha, saoránaigh agus saineolaithe ar ábhar an TES. Is seirbhís é an Fóram don Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a chuireann an Coimisiún Eorpach ar fáil, agus is í an tSeirbhís Eorpach Gníomhaíochta do Shaoránaigh (ECAS) a réachtáilann é i gcomhar le 'Democracy International'.

►► https://europa.eu/citizens-initiative-forum/_ga

Tugann **Deasc Chabhrach an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh** comhairle agus tacaíocht do shaoránaigh agus d'eagraíochtaí ar fud an Aontais Eorpaigh agus iad ag smaoineamh ar thionscnamh a thosú. Tá an Deasc Chabhrach neamhspleách seo á hóstáil ag an gCumann don Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh arna bhunú ag iar-eagraithe agus eagraithe atá i mbun TES faoi láthair. Tacaíonn an Deasc Chabhrach le TESanna aonair le bogearraí um bailiú sínithe ar líne (go dtí deireadh 2022, nuair nach mbeidh ach córas bailithe lárnach amháin curtha ar fáil ag an gCoimisiún Eorpach), le feachtasaíocht, tiomsú airgid agus comhairle dlí.

►► citizens-initiative.eu

Leabharlann ar líne TES. Tá stair shuimiúil ag an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a théann siar go luathbhlianta an Aontais Eorpaigh sna 1990idí (tar éis athrú foirmiúil a bheith déanta air ó chomhar eacnamaíoch go haontas polaitiúil). Bhailligh an Institiúid Eorpach um Thionscnaimh agus Reifrinn, a bunaíodh in 2001 chun cabhrú le forbairt an TES, na foilseacháin is tábhachtaí ar líne agus – arna iarraidh sin – tig léi tú a threorú chuig acmhainní breise.

▶▶ iri-europe.org/index.php/publications/european-citizens-initiative

Daonlathas Rannpháirtíochta

Is aip ar líne d'fhóin chliste í '**Citizens' App' de chuid Pharlaimint na hEorpa** ina bhfuil faisnéis faoi ábhair agus faoi áiteanna ar díol spéise duit iad. Cuireann sí ar an eolas thú faoi imeachtaí a bheidh ar siúl gar duit; cuireann sí do cheanáin i d'fhéilire pearsanta; taispeánann sí an bealach is fearr duit tríd an aip léarscáile is fearr leat; cuireann sí ábhar ilmheánach ar fáil amhail fiseáin, podchraoltaí agus taispeántais sleamhnán; tá sí inchuardaithe agus inroinnte agus is féidir í a shaincheapadh agus a rangú. Tá sí ar fáil ar Apple Store agus Google Play in 24 theanga.

▶▶ europarl.europa.eu/at-your-service/ga/stay-informed/citizens-app

Is líonra trasnáisiúnta de lucht tacaíochta daonlathais é an **Comhphobal Daonlathach** atá á óstáil ag 'Democracy International'. Tá an t-ardán ar oscailt do gach duine chun críocha faisnéise, oideachais agus líonraithe agus cuireann sé scéalta rannpháirtíochta agus deiseanna imeachtaí ar fáil. Is féidir leat tú féin/d'eagraíocht/d'institiúid a chlárú agus próifíl a chruthú a thacaíonn leis an daonlathas.

▶▶ democracy.community

Is eagraíocht idirnáisiúnta í **an tSeirbhís Gníomhaíochta do Shaoránaigh Eorpacha** a bhfuil ballraíocht uile-Eorpach aici. Is é an misean atá aici saoránaigh a chumhachtú d'fhonn Aontas Eorpach níos cuimsithí agus níos láidre a chruthú trí chearta na saoránach a chur chun cinn agus a chosaint agus trí shásraí a fhorbairt d'fhonn rannpháirteachas agus rannpháirtíocht dhaonlathach na saoránach agus na n-eagraíochtaí saoránach a mhéadú san Aontas agus chun tacú leis na sásraí sin.

▶▶ ecas.org

An t-ardán **Participo** arna chur ar fáil ag ECFE (An Eagraíocht um Chomhar agus Forbairt Eacnamaíochta). Tá gach cineál eolais anseo faoi thaighde agus cleachtas an daonlathais rannpháirtíochta agus an daonlathais dhírigh ar gach leibhéal polaitiúil. Tá an t-ardán mar chuid d'iarraacht ECFE chun na hathruithe paraidíme atá faoi lán seoil ó rialtas ionadaíoch traidisiúnta go daonlathas ionadaíoch nua-aimseartha a fhiosrú.

▶▶ oecd.org/gov/innovative-citizen-participation.htm

Saoránaigh agus an iriseoireacht

Nascann **Euractiv** saoránacht ghníomhach Eorpach leis an iriseoireacht ghairmiúil ar líne agus cuireann sé scéalta, tuairimí, anailís agus cúlra ar fáil faoi gach rud atá ar siúl ó thaobh na polaitíochta de ar fud na hEorpa – in 13 theanga: Béarla, Fraincis, Gearmáinis, Iodáilis, Seicis, Bulgáiris, Gréigis, Cróitis, Polainnis, Rómáinis, Seirbis, Spáinnis agus Slóivéinis.

▶▶ euractiv.com

Is é tuairisciú ar an daonlathas nua-aimseartha rannpháirtíochta agus díreach an príomhchúram atá ar **ardán #deardemocracy ag Swissinfo**, an tseirbhís idirnáisiúnta de chuid Chuideachta Craolacháin na hEilvéise. Cuireann sé nuacht, tuairimí agus cúlra ar fáil maidir le saoránacht ghníomhach agus daonlathas rannpháirtíochta ar fud an domhain – in 10 dteanga: Béarla, Fraincis, Gearmáinis, Spáinnis, Araibis, Rúisis, Sínis, Portaingéilis, Iodáilis agus Seapáinis.

▶▶ swissinfo.ch/directdemocracy

Nótaí

Is é Bruno Kaufmann, comhfhreagraí an Daonlathais Dhomhanda agus comhchathaoirleach an Fhóiraim Dhomhanda ar Dhaonlathas Díreach Nua-aimseartha, a rinne taighde ar an bPas Eorpach seo um Dhaonlathas agus a scríobh an cuntas thuas. Tá cónaí air in Arboga, baile beag cois abhann, áit ar tháinig an chéad Pharlaimint sa tSualainn le chéile in 1435. Déan teagmháil leis ag: send@brunokaufmann.email.

Coiste Eacnamaíoch agus
Sóisialta na hEorpa

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Oifigeach na Foilsitheoireachta: An tAonad Cuairteanna agus Foilseachán
EESC-2020-50-GA

www.eesc.europa.eu

© An tAontas Eorpach, 2021

Is ceadmhach aon chuid den fhoilseachán seo a atáirgeadh, ach an fhoinse a admháil.
Chun na grianghraif agus na léaráidí a úsáid nó a atáirgeadh, ní mór cead a iarraidh go
díreach ó úinéirí an chóipchirt:

Grianghraf clúdaigh: © Marian Weyo; Ich. 5: © Markus Pfaff;
© istock (leathanaigh 2/6/7/10/12/14/16/21/22/23)

Print
QE-01-20-278-GA-C
ISBN 978-92-830-5368-2
doi: 10.2864/7322

Online
QE-01-20-278-GA-N
ISBN 978-92-830-5369-9
doi:10.2864/383387

GA